

A BUDAPESTI KEREPESI-ÚTI ÁGOSTAI HITVALLÁSU
EVANGELIKUS EGYHÁZKÖZSÉG TISZTELET-
TELJES ELŐTERJESZTÉSE ÉS KÉRELME

A MAGYARHONI ÁGOSTAI HITVALLÁSU
EVANGELIKUS EGYET. EGYHÁZ 1913. ÉV-
BEN BUDAPESTEN MEGTARTANDÓ MÉLTÓ-
SÁGOS ÉS FŐTISZTELENDŐ ZSINATÁHOZ

A BUDAPESTI ÁGOST. HITV. EVANG. EGY-
HÁZKÖZSÉGEK EGYESÍTÉSÉRŐL SZÓLÓ
TÖRVÉNYJAVASLATNAK A ZSINATI TÁR-
GYAK SORÁBÓL VALÓ TÖRLÉSE IRÁNT.

A BUDAPESTI KERESZT-ÜTI ÁGOSTAI HITVALLÁS
EVANGELIKUS EGHÁZKÖZSÉG TISZLET-
TELJES ELŐTERJESZTÉSE ÉS KÉRLEM

A MAGYARHONI ÁGOSTAI HITVALLÁS
EVANGELIKUS EGHÁZ 1913. ÉV-
BEN BUDAPESTEN MEGTARTANDÓ MÉR-
TŐSÉG ÉS FŐTISZTELENDŐ ZSINATÁHOZ

A BUDAPESTI ÁGOST. HITV. EVANG. EGY-
HÁZKÖZSÉGEK EGYESÍTÉSÉRŐL SZÓLÓ
TÖRÉNYJAVASLATNAK A ZSINATI TÁR-
SÁG SORÁBÓL VALÓ TÖRÉSE IRANT.

MÉLTÓSÁGOS ÉS FŐTISZTELENDŐ ZSINATI

A zsinati tárgyak közé az 1912. évi egyet. közgyűlés határozatából fel van véve a budapesti székesfővárosi evang. egyházak egyesítéséről szóló törvényjavaslat is. Ezen javaslat a létező székesfővárosi egyházgyülekezetekre nézve a lehető legsérelmesebb; mert ha a javaslat törvénynyé emeltetnék, úgy az valamenyinek a megszűnését és egy új alakulatba való beolvasztását jelentené.

Ezen törvényjavaslat a pesti magyar egyház, illetve ezen egyház képviselő testületének kívánságára került a zsinat tárgyai közé annak dacára, hogy a törvényjavaslatot készítő bizottságnál három egyház, a III. kerületi (óbudai), a pesti német és a kerepesi-úti egyház ez ellen óvást emelt és kijelentették, hogy önállóságukat feladni, jogaikról s vagyonukról lemondani és egy közös egyházba mint önállótlan lelkészörök beolvadni nem hajlandók, hanem kötelességszerűleg az átvett örökséget az utódoknak sértetlenül megtartani és megőrizni akarják. Nem kívánják vissza a régi áldatlan állapotot, amelyből évek folyamán kiszabadultak. A zsinati bizottsághoz intézett óvásunk és azon kérelmünk, hogy ezen javaslat a zsinati tárgyak közül kihagyassék, nem talált meghallgatásra; a zsinati bizottság felvette azt és az egyet. közgyűlés is meghagyta. Ennek következtében a budapesti kerepesi-úti ág. hitv. ev. egyházközség részéről a Méltóságos és Főtisztelendő Zsinathoz fordulunk tiszteletteljes előterjesztésünkkel s azon alázatos kérelmünkkel, hogy azt a budapesti evang. egy-

házak egyesítéséről szóló törvényjavaslatot, mint olyat, amely az eddig áldásosnak bizonyult állapotnak megszüntetését s virágzásnak indult anyaegyházközségünk önkormányzatának megsemmisítését, szerzett jogainak és vagyonának elvételét, szóval önálló létének megszüntetését célozza és az összes egyházakat az experimentálás bizonytalanságának szolgáltatná ki, a zsinat tárgyai közül törülni kegyeskedjék. Amidőn ezen kérelmünket tiszteletteljesen előterjesztjük, bátorkodunk az egész egyesítési ügyet más világitásba helyezni, mint amelybe a zsinati bizottság állította.

I.

A pesti magyar egyház, illetve annak képviselő testülete és a zsinati bizottság a Budapest székesfőváros területén lévő különböző ev. egyházak egyesítésében látja megoldhatónak azon a közegyház szempontjából is lényeges kérdést, hogy Budapesten, az ország szívében és fővárosában egy erkölcsileg és anyagilag erős egyház létezzen, mely befelé erőt, kifelé tekintélyt kölcsönöz egyet. evangélikus egyházunknak is.

A ki külső nagyságban, anyagi gazdagságban keresi az egyház erejét és tekintélyét és aki ezen külső nagyság elérésében látja az egyház célját: annak talán imponálhat az ilyen érvelés és minden vonakodás nélkül magáévá teszi. Mi azonban az evang. egyház célját másban látjuk. Az evang. egyház egyedüli és főcélja az, hogy minél több lelket nyerjen meg a Jézus Krisztus és az ő országa számára, a megnyerteket pedig megtartsa és erősítse. Az egyház erejének pedig a szívek rendületlen, élő hitében s tekintélyének a szeretetben gazdag életében kell nyilvánulnia. Ez nem függ semmiféle külső nagyságtól vagy kicsiségtől, anyagi gazdaságtól vagy szegénységtől, sem központi adminisztrációtól, sem az egyházi adók egyöntetűségétől. Azt bizonyítja a történelem, hogy az egyház akkor volt a legerősebb, amikor legkevesebb külső tekintélye volt

a világ előtt s amikor a legkevesebb anyagi gazdagsággal rendelkezett. Mihelyt világi nagy tekintélyre, anyagi gazdagra tett szert, azonnal összevegyült a világgal s fogyott belső, isteni ereje.

Ha a vallásos élet a fővárosban nem olyan, amelyet kívánnánk; ha a különböző egyházi intézmények nem úgy fejlődnek, ahogyan kívánnánk, annak bizonyára legkevésbé oka a mostani egyházközségek külön önálló léte. Annak oka máshol keresendő, még pedig abban a körülményben, hogy a mostani nemzedék az emberi ész és erő vívmányaitól megrészegevedve csak magát az embert és az észet dicsőíti és isteníti és megfeledkezik arról, hogy úgy az ész és erő, mint minden vívmányai az isteni kegyelem ajándékai. Inkább elhisz akármilyen félszegséget és képtelenséget, csak tudományos máza legyen, mint sem hogy higgyen teremtő Istenében s megváltó és megszentelő kegyelmében. De ezt nem akarjuk tovább fejtegetni. Csak arra utalunk itt, hogy a székesfőváros területén lakó 49.000 evang. lélek közül körülbelül két harmad a pesti magyar egyház hiveinek sorába tartozik, még pedig a legelőkelőbb és anyagilag is a legmódosabb része. Ez magában véve oly tekintélyes szám, ha a lelkek számától s vagyonosságától fügne minden, már nagyszerű alkotásokkal lehetne gazdagítani közegyházunkat. De szerény véleményünk szerint épen a nagy lélekszám nagy részben oka a csekély érdeklődésnek az egyházi ügyek iránt.

Az ily nagy számú egyházakban a hivek legnagyobb része az istentiszteleti áldáson és a kegyelmi eszközökkel való élésen kívül az egyházi élet nyilvánulásaiban nem vesz, mert nem vehet cselekvő részt, csak épen hogy az egyházi járulékokat fizeti. Mert itt, az egyházi tisztviselők választásán kívül, minden egyházi ügyet az aránylag csekély számú tagból álló képviselő testület intéz és az egyes hívő évekig nem érvényesítheti személyes akaratát. Innen van, hogy a legtöbben nem ismerik az egyház szükségleteit,

ügyeit, bajait s nem érzik önmagukénak s a reájok kirótt járulékok terhükre válnak, amelyet idegen akarat rakott vállaikra s nem folyhatnak be annak hováfordítására. Nézetünk szerint nem egyesítés, sem lelkészi körökre osztás emelné az erkölcsi és anyagi erősbödést, hanem annyi független, önálló anyaegyház létesítése, amennyi csak lehetséges.

Felfogásunk helyességét a tapasztalat bizonyítja. Ismeretes dolog, hogy a fővároson kívül is vannak nagy lélekszámú egyházaink, ahol egységes az egyházi adminisztráció és minden az egyház háztartását érdeklő külső és belső ügy. És itt is, még ahol nyelvi különbség nincs is a hivek között, még a buzgó lelkigondozás dacára is, nem igen lendül fel az egyházi, vallásos élet s inkább a válás és az egyház iránti közöny terjed épen ezen nagy egyházakban. Az bizonyára nagy részben onnan is van, hogy a hívők nagy tömege, csak nagy ritkán juthat szóhoz az egyház ügyeiben, némelyekben pedig soha és csak a terheket érzi vállán. A kisebb lélekszámú egyházakban, ahol minden tag minden ügyben személyesen vehet részt, megismerheti az egyházi szükségleteket, bajokat, magáénak ismeri el, vágyik fedezésük, orvoslásuk után, — rendesen élénkebb az egyházi élet, nagyobb az érdeklődés, az áldozatkészség. Ezt mindenki természetesnek is fogja találni.

Az egyesítés a fővárosban sem fogja orvosolni a bajokat, ha még rosszabbakká nem teszi azokat. Hiszen ismeretes, hogy mennyi kellemetlenség származik már magok az egyházvezetők között is az olyan nagy egyházakban az elsőbbség miatt, ahol igazgató lelkész vezet az adminisztratív ügyeket s ahol ennek nézete és intézkedései nem mindig találkoznak a többi lelkész nézetével. A független, egy lelkésszel bíró egyházban ez ki van zárva.

II.

De épen a budapesti egyházakra vonatkozólag a mult idők is tanuságul szolgálnak s épen az egyesítés ellen szó-

lanak. Ismert dolog, hogy Budapesten kezdetben a lelkek csekély száma miatt egy evang. egyház keletkezett, még pedig amint azt már az akkori viszonyok is magukkal hozták, három nyelvű egyház. Egy templomot, egy parochiát, egy iskolát tartottak fenn közös erővel. Míg kevesen voltak, még meg tudtak férni egymással; hanem amint számra nézve növekedtek s egyik vagy másik fél megrövidítése nélkül nem lehetett kielégíteni a lelki szükségleteket, megkezdődtek a surlódások sőt ellenségeskedések. A vagyonosabb és nagyobb számú német ajkú hívek az akkor csekély számú magyar hívekkel együtt a tót ajkú hívekkel szemben éreztetni kezdték fölényüket. Ez utóbbiak csak minden negyedik vasárnap tarthattak rendes délelőtti istentiszteletet, ámbár számuk meghaladta az ezret, csak a felnötteket számítva, amint az a következő adatokból kitűnik: Az úrvacsorát élvezők száma volt:

Évben:	Német:	Magyar:	Tót:
1820	1340	40	1296
1821	1125	35	1394
1822	1465	132	1407
1825	1458	235	1256
1830	1822	117	1494
1836	1833	91	2029
1840	?	?	1787
1845	1214		1209
1849	976		1486
1912	?	?	2002

Ezen adatokból kitűnik, hogy a fentebb említett viszonyok miatt a hívek igen nagy részének nem volt alkalma minden vasárnap lelki szükségleteinek kielégítésére. S mint-hogy csak minden negyedik vasárnapra esett a rendes istentisztelet, azt bizonyára sokan elmulasztották még azok közül is a kik különben szerettek a templomba járni. Mert ha épen azon vasárnap volt akadályozva valaki, már csak négy hét múlva pótolhatta a mulasztást. A budapesti egy-

házban e bajon segiteni nem lehetett épen a templom hiánya miatt s a gyöngébb fél mindig rövidséget szenvedett. A gyöngébb fél a tót aju hivek voltak. Ezen állapotról 1820-ban a két fél között per fejlődött ki, nevezetesen a közösen szerzett egyházi és iskolai vagyon felett, amely 12 évig húzódott és ez idő alatt megtörtént az is, hogy az istentiszteletre nagy számban összegyűlt tót aju hivek előtt bezárták a templomot. Végre 12 év múlva cs. és kir. legfelsőbb resolucióval a tót aju hivek javára döntetett el a per. Az 1833. febr. 7. kelt legfelsőbb resolució szövege a következő:

1526—66 Sacrae, Caesareae et Regio Apostolicae Majestatis, Domini, Domini Clementissimi Nomine: Consilio Regio Locumtenentiali Hungarico benigne intimandum: Altesatam Suam Majestatem Sacratissimam, relate ad Controversiam inter Caetum Slavicum et Hungarico-Germanicum Ecclesiae Evangelicae Pestano Budensis ratione Cultus Divini vigentem, et 2-da novembris 1830. sub Nro 27806 per Consilium hoc Locumtenentiale Regium horsum repraesentatam Clementissime resolvere dignatam esse, ut Caetus Slavico-Hungaricus Verbi Divini Ministrum sufficiente dotatione per ipsum Caetum provisum, cui per consequens competens habitatio assignanda veniet, habeat atque eligat, utque Commissarius qui hanc Altissimam Voluntatem Executioni mandet, in persona Consiliarii Regii Antonii Radvanszky exmittatur, eidemque Altissimo Nomine imponatur, ut quantum per Negotia Comitiorum licuerit, reliqua dissidentiae inter utrumque Slavicum et Germanico-Hungaricum ejusdem Communitatis Caetum Puncta, sumptis in maturam considerationem omnibus rerum Adjunctis amicabili complanatione, omni meliori modo componere studeat, et de resultato Commissionis Suae Relationem praestet, subseque Comite Consilii Locumtenentialis Regii Voto horsum substernendam etc. Datum Viennae die 7-ma Februarii 1833. Joannes Nep. L. B. Malonyay m. p.,

Josephus Kussevich m. p. Ad benignum etc. mandatum,
Josephus Várady m. p.

A resolució végrehajtására kiküldött kir. biztos Radvánszky Antal kir. tanácsos a resolució értelmében brachiummal fenyegette meg az egyházat, ha rendet nem csinál, amire a felek, a német-magyar hívek a tót ajku hívekkel a következő megegyezést kötötték meg.

Alulírottak, egyrészt mi magyar-német, másrészt mi tót-magyar tagjai a budapesti ág. hitv. ev. egyházközségnek, éretten megfontolva, hogy ítéletmondás és annak végrehajtása által az egy testület részei között fenálló vitás kérdések eldöntetnek ugyan — a kedélyek kibékítése és egyesítése, a belső béke azonban ritkán eszközöltetik és állittatik helyre, úgy hogy az egésznek mindig szenvednie kell, — jól megfontolva továbbá azon körülményt is, hogy csakis tökéletes megegyezés, az egyháztagok testvéri egyetértése által gyarapítható és előmozdítható egyházközségünk java és felvirágzása — mielőtt az a legmagasabb döntés — amely a köztünk fenálló kérdések tekintetében a legkegyelmesebben meghozatott és a nagytekintetű m. kir. helytartóság 1833. márc. 19-én kibocsátott rendelete utján méltóságos Radvánszky Antal kir. tanácsos úr, mint ezen ügyben a legfelsőbb helyről kiküldött kir. biztos által a mindkét fél együttes közgyűlésében tudomásul hozatott, — végrehajtatott volna: mi az előbb nevezett kir. biztos úr közbenjárására és egymás iránti keresztény testvéri szeretetből általunk lelkiismeretesen betartandó barátságos megegyezésre léptünk és pedig:

1. Miután egyházközségünk általános céljának mostani viszonyaink szerint úgy vélünk legjobban megfelelni és azt a leghathatósabbán előmozdíthatni, ha a nyelvi különbség egyedül az istentiszteletre vonatkozik, — máskülönben azonban mindenütt az egység tűnjék ki és ez által a közöségérzet a viszonos általános bizalom és egyetértés meg-

szilárduljon és fentartassék; ezen elvből kiindulva abban állapotunk meg, hogy az előfordulandó lelkészi (prédikatori) állások üresedése esetében mindegyik lelkész választása a magyar német vagy a szláv cultus részére együttesen és közösen egy közös gyűlésen a cselekvő egyháztagok által történjék. Hogy azonban azon egyháztagoknak, akiknek nyelvén a megválasztandó lelkész ténykedni fog, lelkészüik megválasztásának a legnagyobb befolyásuk és a kezdeményezés előjoga meglegyen, úgy ezen egyháztagok három, igényeiknek megfelelő egyént fognak jelölni és a közös gyűlés csak ezen három egyén közül választ egyet. A szláv cultus mostani lelkésze Kollár János úr, miután a szláv testvérek által egyhangulag már megválasztatott és ezen hivatalt hosszabb idő óta viseli, mostani hivatalában megmarad és ezzel megválasztottnak nyilvánítatik és elismertetik.

2. Habár az előző pontból a lelkészek collegialitása — amennyiben mindegyikük az összes egyháztagok befolyása és hozzájárulása által választatik, magától következik: mégis nagyobb biztosság végett a lelkészek azon kötelessége, hogy egymást szükség esetében kisegítsék és helyettesítsék, ezzel kimondatik azon hozzáadással, hogy a stóla a helyettest, aki tudniillik a funkciót elvégzi, illeti. Ha azonban az a lelkész nem a lelkésztestvére által hivatik fel a helyettesítésre, hanem valamelyik egyháztag által kéretik fel más nyelvű funkció elvégzésére, mint a milyenre meghivatott — úgy ez esetben a legalis, a közös gyűlés által pontosabban meghatározandó stóla azon kultusz lelkészét illeti, akinek nyelvén a funkció történik.

3. Az anyakönyvek vezetésében és azoknak, valamint az egyház pecsétjének megőrzésében a lelkészek évenként váltakoznak. Hogy azonban az anyakönyvek pontosan vezethetők legyenek, mindegyik lelkész köteles minden funkcióról az adatok pontos feljegyzésével írásbeli jelentést küldeni azon lelkésztestvérnek, aki az anyakönyveket vezeti.

A többi, ugynevezett parochialis jogok azonban a hivatalra nézve legidősebb lelkészt illetik.

4. A templom, a parochia és az iskolaépület, minden iskolai intézetek, minden templomi és iskolai alapítványok, minden egyházi jövedelmek úgy, mint minden terhek a magyar, német és szláv egyháztagok között közösek maradnak. Annak következtében minden jövedelem a templomi perselyből és egyéb hozzájárulásokból, ülőhelyek, oratoriumok és általában bármi néven-nevezendő a magyar, német és szláv egyházhivektől befolyó jövedelmek mostantól fogva a közös egyházi szükségletek fedezésére a közös egyházi pénztárba folynak be. Az iskolai alap azonban, mint előbb, az egyházi alaptól elkülönítve fog kezeltetni és csak meghatározott céljára fordítható.

5. Az előbbi pont értelmében a fenálló differenciák idejében úgy a magyar-német, mint a szláv egyháztagok által tett alapítványok, szerzett tőkék, csinált adóságok, amelyek az utóbbiak t. i. a szláv kultusz tagjai által a $\frac{1}{2}$ alatti jegyzékben felsorolják és névszerint feljegyezvék, épen mostantól fogva közöseknek ismertetnek el és tekintetnek. Mindazáltal a mindegyik kultusz alapítványai továbbra is különös rendeltetésük szerint jegyeztetnek elő.

6. A lelkészek mind a közös egyházi pénztárból, alapokból és egyházi jövedelmekből lesznek fizetve és mindnyájuknak egyforma fix évi fizetésük lesz.

7. Az elővárosban mostanáig fennálló szláv elemi iskola közös filiális iskolának fog tekintetni és továbbra is meghagyatik. E szerint a nevezett iskola az iskolai ügyek tekintetében az iskolai felügyelőnek lesz alárendelve. Ezen iskola kiadásai azonban, minthogy a tanító egyszersmind kántor is, az egyházi alaptól fognak fedeztetni.

8. Hogy a tagok mind megértethessék magukat a közgyűlésen, mindegyik kultusz részére egy másodfelügyelő és másodgondnok választatik; a főfelügyelő a főgondnok és a tanárok a közös gyűlés által fognak jelöltetni és vá-

lasztatni; a viceinspektorok, vicegondnokok és a kántorok ugyanazon módon fognak jelöltetni és választani, mint a lelkészek. Mihelyt továbbá a közös gyűlésnek a partikuláris gyűlés lesz mellérendelve, úgy ebben valamennyi nyelvnek saját képviselői lesznek.

9. Minthogy a lelkészek lakásai a parochiális épületben épen most javítás alatt vannak, célszerűen beosztva és berendezve lesznek, következőleg ebben a pillanatban nem lakhatók, azért egyelőre a szláv kultusz lelkészének a parochiális házban nem lehet lakása, hanem megfelelő lakással a parochia lehető közelében az egyházközség fogja ellátni és a lakásbért a közös egyházi pénztárból fizetni. Az egyházközség azonban azon lesz, hogy a szláv kultusz lelkésze a lehetőség szerint és legkésőbb a következő év Szent György napjáig a parochiaépületben kapjon lakást.

10. Minthogy a magyar kultusz mostanáig még egészen rendezve nincsen, úgy az istentiszteletet illetőleg a mostani állapot egyelőre fentartatik, amíg a közös gyűlés erre nézve a szükséghez képest közelebbi határozatot hoz.

Ennek okmánya a jelen megegyezés általunk az egyházközség nevében a közös gyűlésben aláíratott és az egyházi pecséttel megerősített. Úgy történt Pesten, 1834. szeptember 19. napján.

Egyházfelügyelő hiányában és a főiskolai felügyelő Schedius Lajos kir. tanácsos úr távollétében Fárnik Károly s. k., Sloboda Mihály s. k. egyháztanácsos és viceinspektor.

(Következik 73 s. k. aláírás) L. S.

Coram me Antonio Radvanszky m. p. qua tamen Commissario Regio L. S.

Coram me Stephano Ruttkay m. p. qua tamen prae-libatae Regiae Commissionis Actuario. L. S.

Alulírott, aki hosszas betegeskedése miatt csak ma ve-

hetett részt ezen közgyűlésen, teljes szívből hozzájárul a fentebbi megegyezéshez és Istentől áldást kíván reá. Pest, 1834. szeptember 20. Liedemann János gondnok s. k. (és még 5 aláírás).

Lectum et extradatum per me Stephanum Ruttkay operantis praevio in merito Commissionis Regiae Actuariae.

Ezen megegyezés szerint úgy a jövedelmek, mint a kiadások közösek voltak s minden szükséglet a közös pénztárból volt fedezendő. Az istentiszteletek nyelvére és rendjére nézve megmaradt az addigi állapot. A tót hivek iskolája közös filiális iskolának volt nyilvánítva és elismerve. A közös egyház 1849-ig betartotta a megegyezést, 1849-ben azonban a német-magyar hivek egyoldalulag felbontották azt; a filiális iskolát beszüntették s a magyar-német iskolába olvasztották, a megegyezésben kikötött fizetéseket beszüntették s azok kiszolgáltatását megtagadták. A tót hivek járuléka a közös pénztárba befolytak, de azok szükségleteit a közös pénztárból nem akarták fedezni. Midőn a tót hivek követelték törvényes részük kiszolgáltatását, a német-magyar közgyűlés ezt megtagadta, határozatilag kimondván: „Minden egyes egyházközség maga tartja fenn magát“ s a tót hiveket a közös vagyonból kizárta.

Ilyen elbánásra a tót ajku hivek bizonyára nem adtak okot, mert ők a közös vagyon gyarapításához erejükhöz képest hozzájárultak s így joguk volt szükségleteik fedezését is a közös pénztárból kívánni. Ha tót hivek évi járuléka idővel apadtak s szükségleteik szaporodtak volna és úgy a közös egyháznak mindig csak nagyobb terhére lettek volna, úgy még meg lehetne érteni az említett fizetések beszüntetését, ámbár a megegyezés alapján s még kevésbé a keresztény elv szerint, hogy az erősebb hordozza a gyengébbet, azon eljárás nem volt igazolható. De a tényállás nem az volt; a tót hivek a megegyezés tar-

tama alatt majdnem minden évben nagyobb összegeket szolgáltattak be a közös pénztárba, nevezetesen:

1834—35 évben	772 frt. 08 kr.	1843 évben	1048 frt. 01 kr.
1836 „	966 „ 47 „	1844 „	1105 „ 57 „
1837 „	1025 „ 07 „	1845 „	1263 „ 35 „
1838 „	1151 „ 46 „	1846 „	1580 „ 33 „
1839 „	1090 „ 33 „	1847 „	1684 „ 13 „
1840 „	1137 „ 11 „	1848 „	1933 „ 40 „
1841 „	1379 „ 40 „	1849 „	1433 „ 45 „
1842 „	1275 „ 47 „		

Ebből látható, hogy a megegyezés létrejötte idejében a viszonyok a közös pénztárra nézve sokkal hátrányosabbak voltak mint 1849-ben, a megegyezés egyoldalú felbontásának idejében. Mert a tót hívek szükségletei nem növekedtek, ellenben hozzájárulásaik megkétszereződtek, tehát nem lehettek a közös pénztár terhére.

Mindazáltal a békesség létrejöhetése kedvéért a tót hívek hajlandók voltak a magyar és német ajkú hívek útjából kitérni s tőlük elválni s azt kívánták, adja ki a közös egyház az őket megillető, jogos részüket a közös vagyonból vagy készpénzben vagy építsen a *szláv kultusz céljaira* kért és ajándékba kapott telken iskolát és paplakot. A tót hívek az említett célra készpénzben az építési költségvetések szerint 24.000 forintot kívántak; a magyar-német hívek 10.000 forintot ajánlottak. Megegyezés nem jöhetett létre, a tót ajkú hívek a magas miniszteriumhoz fordultak sérelmeik orvoslása végett. A miniszterium egy teljes hatalommal felruházott miniszteri biztost küldött ki az ügy kiegyenlítésére Kubínyi Gusztáv személyében, aki a tót híveknek értésére adta, hogy ha barátságosan ki nem egyeznek, akkor majd ő mint teljes hatalmu bíró ítéletet mond, ami azonban nem következett be. A miniszteri biztos ugyanis megkezdte a tárgyalásokat a civakodó felekkel. Miután a felek két-két replikában előadták érveiket és ellenérveiket, a miniszteri biztos egy vegyes — a ma-

gyar, német és tót hivek küldötteiből álló konferenciát hívott össze, amely konferenciában kidolgozták a kiegyezési javaslatot. Ezt azután a partikuláris gyűlésekben kellett tárgyalni a feleknek. A partikuláris gyűlések a javaslatot tárgyalták s a végleges közös megállapodás céljából mindegyik gyűlés részéről 6—6 képviselőt küldtek ki, t. i. a magyarok részéről 6, a németek részéről 6 és a tótok részéről 6 képviselőt, instrukciókkal látván el őket. Ezek a nevezett miniszteri biztos elnöklete alatt konferenciába jöttek össze s tárgyalták az ügyet. A tót hivek 24.000 frt. kértek a magyar és német hivek 10.000-t ajánlottak s hogy vállaljanak el a közös egyháztól. Ezen közös tárgyaláson az elnöklő miniszteri biztos a tót hivek képviselőit, a kidolgozott és a gyűléseken tárgyalt kiegyezési javaslattól teljesen eltérőleg, azon javaslattal lepte meg: „Vajjon nem volna-e célszerű, ha a tót hivek a felajánlott 10.000 forintot elfogadnák és az ajándékba nyert telek egy részét eladnák s annak árát a kínált összeghez csatolnák?” A tót hivek képviselői ezen javaslatot nem fogadhatták el, mert arra nem volt felhatalmazásuk a gyűléstől és hálátlanságot is tanúsítanak az ajándékozó főváros iránt, ha az ajándékozott telek egy részét eladnák. Megismételték kívánságukat; vagy 24.000 forintot adjanak nekik, vagy építsen a közös egyház lelkészlakot és iskolát in natura. És minthogy a megegyezés ily alapon nem jöhetett létre s minthogy a tót képviselők látták, hogy a miniszteri biztos sem veszi tekintetbe érveiket s ellenvételeiket, hanem erővel akarják őket kiegyezésre kényszeríteni: tiltakozásuk kifejezése mellett ott hagyták az ülést. Mindazáltal ezen tárgyalás mint békés megegyezés lett jegyzőkönyvbe felvéve s a magasabb helyen is úgy referálva, hogy az ügy békés megegyezés alapján elintéztetett. Természetes, hogy a tót ajku hivekre az ily megegyezés, amelyhez ők hozzá nem járultak a lehető legsérelmesebb volt. De mit tehettek? Folytonosan perlekedni, magasabb

helyeken kérelmezni ügyük orvoslását már nem volt kedvük s békesség után vágyódtak.

1853. ápr. 27-én tartott közgyűlésükön a tót hivek elhatározták, hogy a kerepesi úton fekvő és a székesfővárostól egyházi és iskolai céljaikra ajándékozott telken templomot, iskolát és paplakot építenek a hivek önkéntes adakozásából. Érezvén gyöngeségüket egyszersmind azt is elhatározták, hogy felkérlik a magyar és német testvérgyülekezeteket, hogy azok tetszésük szerint támogassák. A testvéri felhívásra semmi visszhang sem hallatszott, sem igennő, sem tagadó válasz nem érkezett. A tót hivek elhatározták, hogy első sorban, mint a legszükségesebbet, iskolát építenek saját erejükből. A főváros építészeti bizottságától kieszközölték az engedélyt az elemi iskola építésére. A gyűlési erre vonatkozó határozatot közölték a közös egyház közgyűlésével elnöksége útján, mert annak beleegyezése volt szükséges az építéshez. Erre sem jött sem jóváhagyó, sem tiltakozó válasz a magyar-német közgyűléstől, mert a magyar és német egyház felügyelője Podmaniczky László a vonatkozó jegyzőkönyvi kivonatot negyed évig titkolta s csak akkor terjesztette a közgyűlés elé, amikor a tót hivek az iskola falait egészen a tetőzetig felépítették, azon hitben, hogy a magyar-német közgyűlés határozatukat hallgatagon tudomásul vette —, s amikor az építésznek már 10.000 frtot fizettek és a magyar-német közgyűlés csupa testvéri szeretetből a továbbépítést betiltotta, úgy hogy a falak, mint valami lerombolt vár, meztelenül állottak kitéve az időjárás viszontagságainak. Ez azon czélból történt, hogy a tót hiveket így megpuhitva akármilyen kiegyezésre kényszerítsék. Így történt a szakadás; nem a tót hivek akartak elválni, hanem a közös egyházban követelték az őket jogosan megillető részüket a melytől a magyar-német hivek elütöttek és a közösségből, úgy szólva, kiűzték.

A tót hiveknek egyebük nem maradt, mint az említett

puszta telek, a rajta meredező csupasz falak, melyeket befedni nem volt szabad és az Isten kegyelme. Ezen telekről is azt állítja a magyar egyház érdemes felügyelője, hogy ez a közös egyház ajándéka a tót hívek részére. Ha tényleg úgy is volna, az ma a dolgon nem változtatna semmit, az a kerepesi-úti ág. h. evangélikus egyház tulajdona, annak nevére törvényesen telekkönyvezve. De ezen telekajándékozásnak is megvan a maga története. 1838-ban történtek lépések a telek megszerzésére. A tót hívek, akik csak minden 4-ik vasárnap vehettek részt rendes istentiszteletben, a palatinushoz akartak fordulni kérelmükkel, hogy a székesfővárostól kaphassanak egyházi és iskolai céljaira alkalmas telket. A tervet a magyar és német hívek közgyűlései is helyeselték s hogy a kérvénynek nagyobb súlya legyen, azt nem a tót hívek partikuláris gyűléséből, hanem a közös gyűlésből terjesztették fel a palatinushoz, annyival is inkább, mert a magyar hívek szaporodásával szükségessé vált magyar lelkeszi hivatal kreálása is, amint az a kérvényben ki is van emelve, s ami tényleg meg is történt Székácsnak megválasztásával, aki a kérvénynek is egyik aláírója volt.

Ezen kérvénynek következménye volt a palatinus következő leirata:

968. Egregii, Prudentes et Circumspecti!

Advolutus Recursus Communitatis Evangelicae Confessionis Addictorum Pesthiensis, quo mediante pro erigenda *in usus slavici idiomatis Commembrorum suorum Secunda Ecclesia, Schola et Domo Parochiali* accomodum locum assignari petit, Civico huic Magistratui cum in finem transponitur, ut tam intuitu petiti ipsius, quam et in Puncto seligendae localitatis, et hoc posteriori quidem ex obtutu cointelligenter cum Commissione Decoratoria, abhinc pariter inviata, Relationem et respective Proposi-

tionem isthuc praestet. — Budae 28. Maji 1838. Josephus Palatinus m. p.

Világos tehát a tényállás, a telket az egész egyház kérte, de a tót ajku hivek részére és azok részére is adatott az. Ezen teleknek akkor csekély értéke volt s inkább terhére, mint hasznára volt a tótajku egyháznak, míg az idők és a viszonyok nem fordultak.

Ezen a telken, a testvéregyházak segítségével nélkül, sőt azok részéről görditett akadályok dacára létesült a tót ajku hivek gyülekezeti hajléka, templom, iskola és lelkészlak, s alakult önálló egyházzá a Deák-téri possidiumból kiközösített fél. Nagy nehézségekkel küzdött az egyház; a telken a főváros nem engedett hasznot hajtó épületeket emelni, amiből hosszú per támadt az egyház és a főváros között, amely végre az egyház javára dönt el. Az egyházhivek legnagyobb részének szegénysége következtében az építkezésekből származó költségeket a befolyó jövedelmekből nem lehetett fedezni; nagy adósság nyomta az egyházat, amely miatt már-már dobra került az egész meglevő vagyon. A főváros is nagy követelményekkel lépett fel az egyházzal szemben a telekbekerítés, utcakövezés, csatornázás, vízvezeték költségei tekintetében. S ha a székesfőváros teljes szigorúsággal jár el az egyházzal szemben, ma talán már nem is léteznék; hanem belátta a nehéz helyzetét és különféle módon segítségére volt az egyháznak, amit az egyház a legőszintébb hálával elismer. Akkor a magyar és a német testvéregyházak nem igen akarták testvérüknek elismerni és senki sem vágyott a vele való egyesülés után, pedig az nem is olyan régen volt, s egyik sem nyújtotta segítő karját a sülyedő testvérnek. Zsidónak kellett jönni, hogy a telek értékesíthető legyen. S miután ennek spekulációja következtében a tót ajku egyház vagyona milliók értékűvé lett, kedves a testvérnek.

Amint az előadottakból látható, addig amig a mostani

egyházak egy közös egyházat képeztek, megegyezések, szerződések és megállapodások dacára csak viszály, civódás és ellenségeskedés zavarta az egyház békés működését; azóta amióta külön váltak, egymás mellett, mint egyenrangú és értékű felek egy és ugyanazon cél felé törekedve békében fejlődhetnek, működhetnek, felvirágoztak és megizmosodtak és ma is áldásosan teljesítik hivatásukat minden a korrall járó akadályok dacára. Lehetetlen visszakivánni a fent leírt áldatlan állapotokat!

III.

A zsinatnak bizonyára nem az a feladata, hogy az eddig áldásosnak bizonyult intézményeket lerombolni célzó törvényeket hozzon, hanem olyanokat, amelyek a meglévőt megtartják, tovább építik, erősítik. Minden önálló egyházgyülekezet egy-egy élőszerve a közegyháznak, így a mi budapesti kerepesi-úti egyházgyülekezetünk is. És nem forog fenn komoly ok arra, hogy azt egy közös egyházba való beolvasztással megszüntessék. Isten országát építő, békés hivatását teljesítette a főváros területén s ezentul is minden erejéből csak azt akarja, semmi egyéb célja, sem törekvése nincsen. Ezt pedig azon a természetes alapon akarja, amelyen eddig állott és működött: mint a Budapesten lakó tót ajku evangélikus egyházhívek lelki gondozására létesített önálló anyaegyház.

A német és tót nyelvű istentiszteletek és egyéb egyházi funkciók szükségességét a fővárosban senki sem vonja kétségbe, mert nem is vonhatja. A javaslat is a megfelelő §-ban azok biztosításáról gondoskodni akar; tehát a szükség előtt a javaslat készítői sem térhetnek ki. De hogyan akarnak erről gondoskodni? Az eddig önálló egyházak lelkészi körökké alakulnának át, mindegyik a magyar ajkú hívek szolgálatában s egyik ilyen lelkészi kör lelkészére a pesti oldalon lakó német ajku, a másik kör lelkészére a tót ajku hívek gondozása is volna bizva.

Mit jelent ez? Azt, hogy a német és tót ajku hivek az özszegehááz, illetve a közös egehááz többségeének kegeyelme-re volnának bizva. Mert az a lelkeszköri autonomia, a mely a javaslatban kontemplálva van, nagyon kétes értéki. A most önállósággal biró német és kerepesi-úti egeháázak, amelyek az önfenntartás eszközeivel, há szerény mértékben is rendelkeznek, az egyesítéstől fogva csak függelékképen, mint székséges rossz lennének türve a közös egeháázban. Az pedig már magával az emberi természettel ellenkezik, hogy valaki, aki a saját lábán tud járni s maga erejéből és Isten kegeyelméből megélni, magát önként más valakinek a kegeyelmétől tegye függövé. Azért utasította vissza kerepesi-úti egeháázunk az egyesítésre vonatkozó kísérleteket. Hiszen a budapesti egeháázak multja világosan mutatja és indokolja az egyesítéstől való tartózkodást.

S ha a Méltóságos és Fötisztelendő Zsinat a javaslatnak törvénynyé való emelésével kimondaná az egyesítést, akkor úgy a budapesti egeháázak, valamint a közzegehááz érdeke, valódi érdeke ellen cselekednék. A budapesti kerepesi-úti egeháázat illetöleg 3000—5000 evang. lelket tenné közönyössé az egeháazi ügyek s általában az egeháazi élet iránt, ha azt, amit most magukénak mondhatnak, mint a maguk sajátját szeretnek, mint magukéhoz ragaszkodnak, csak kegeyelemképen engednék használni és élvezni; és bizonyára sokakat hajtanának azok közül, akik most szeretik látogatni az istentiszteleteket s érdeklödnek az egehááz és ügyei iránt, a szocializmus és az indifferentizmus karjaiba. Ez pedig nem állhat az egehááz érdekében.

Az 1910. évben 1826, 1911-ben 2089, 1912-ben 2002 egyén részesült az Úr vacsorájában. Ezen számok megelehetös biztos adatokat képeznek a lélekszámra vonatkozólag s még a fővárosi viszonyokat is tekintetbe véve, ez megefelel 3000—5000 lélekszámnak. Ennyi léleknek a gondozása egy rendes lelkeszre elég. S ha ezekhez még egy

körnek magyar hivei lennének csatolva, úgy olyan teher nehezednék a vállára, hogy nem tudna megfelelni kötelességének sem az egyik, sem a másik részszel szemben. Most pedig ezen nehézségekkel nem kell küzdeni. Ezen kívül egyházunk temploma nem csak saját hiveinek szolgálatára áll készen, hanem az itt katonáskodó ev. ifjak, magyarok, németek és tótok részére is, tehát az egész evang. egyház szolgálatában áll.

IV.

Az egyesítés szükségességének indoklásául felhozzák az adóügy rendezetlenségét, az iskola és a hitoktatás ügyét, a belmissziói intézmények létesítésének nehézségeit.

Ezekre vonatkozólag csak röviden akarunk megjegyzést tenni. Az egyházi adóügy nehézségei nem olyan nagyok, mint a hogy fel vannak tüntetve. A magyar egyház megadóztathatja hiveit amint akarja; kivethet adót minden olyan adóköteles evang. egyénre, aki nem tagja más egyháznak. Ezt pedig nagyon könnyen lehet megállapítani, az egyháztagok névsorai rendelkezésre állanak. A költözködés sem okozhat nehézséget e tekintetben, mert ha valaki Budára költözött, más egyházba távozott s arra az időre, míg a pesti oldalon lakott, az adó tőle ott is behajtható.

A magyar hivek egyházi terhei sem olyan nagyok, mint állítatják; csak az a különbség, hogy míg a többi egyházakban, az óbudait kivéve, a hivek önként, kivetés nélkül fizetik, addig a magyar egyház hivei kivetéssel. Hogy az egyháznak nagyobb terhei vannak, az magától értetődik, hiszen lélekszáma is tetemesen nagy a többiekéhez viszonyítva s a jövedelme is. Itt nem lehet szó aránytalanságról. Az is magától értetődik, hogy a magyar egyháznak több lelkészt s több tanerőt kell alkalmaznia; ezt is a létszám hozza magával. Hogy polgári iskolát és gymnasiumot tart fenn, az dicséretes ugyan, de azért nem

szabad okolni a többi egyházat, a melyek ily iskolák fenntartására nem képesek. Ha módjukban állana, bizonyára követnék a magyar egyházat.

A hitoktatás ügyét pedig a magyar egyház magának foglalta le s a székesfővárostól is kap ezen a címen meg lehetős segílyt s így nem panaszkodhatik joggal, hogy minden teher reá hárul. Hiszen a hivek száma és azok vagyonsága aránytalanul nagy különösen a kerepesi-úti egyház hiveinek számával és vagyonságával szemben, amely egyház tulajdonképen a szegények, a napszámósok egyháza.

Hogy a kerepesi-úti egyházban felnevelkedett egyének, mint az ezen egyház volt tagjainak utódai a magyar egyházhoz csatlakoztak s hogy azokat a magyar egyház saját kebelébe felvette s így a szülők által az ezen kerepesi-úti egyházzal szerzett jogoktól elestek: arról egyházunk bizonyára nem tehet. Hiszen az a kerepesi-úti egyháznak vesztessége és a magyar egyháznak nyeresége. Ha itt maradtak volna, élvezhették volna jogaikat; de ha önként lemondtak róluk, azért senkit sem okolhatnak.

A belmissziói intézmények létesítését és fenntartását illetőleg kerepesi-úti egyházunk soha sem zárkózott el a cselekvő részvételtől s nem is zárkózik el és hajlandó erejéhez képest a többi testvéregyházakkal együtt működni. Ehhez nem szükséges az egyesítés, mert itt a fővárosban a csak a főváros területére terjedő esperességben bírjuk a magasabb egyházi egységet s ennek keretén belül minden ilyen ügy elintézhető. Különbben is egyházunk jelenlegi helyzete olyan, hogy valami nagymérvű alkotások nem várhatók tőle. A milliós vagyon megvan ugyan, de annak élvezete 1952. július végéig le van kötve a vállalkozó, illetve örökösei részére. De erejéhez képest egyházunk minden jó ügyet támogat.

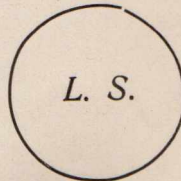
Ezeknek tiszteletteljes előterjesztésével ismételve kérjük a Méltóságos és Főtisztelendő Zsinatot, kegyeskedjék

az egyesítésre vonatkozó törvényjavaslatot a zsinati tárgyak sorából törölni s a meglévő egyházgyűlekezeteket a mostani szervezet mellett meghagyni. Különben a lehető következményekért a felelőséget a döntő tényezőkre háritjuk.

Teljes tisztelettel

Kelt Budapesten, a kerepesi-úti ág. hitv. ev. egyház-község 1913. évi augusztus hó 31. napján megtartott közgyűléséből.

Misura Mihály,
felügyelő.

Morhács Márton,
lelkész.

Izák Lajos,
jegyző.

Dr. Stodola Emil,
másodfelügyelő.

Knyasskó György,
gondnok.

Kordos Gyula

Novák György

Viest Iván

ifj. Misura Mihály

Timko Pál

Felczan József

Kállay Fedor

Polónyi János

Ivanovic Péter

Visny Samu

Porubský Dušan

Zimányi János

Putnoki István

Zimányi János Géza

Švehla József

Droppa Vilmos

Jeszenszky László

Mačuha József

Felczan Mihály

Harminc Milan Mihály

Brxa Pál

Dr. Uram József

Dr. Chorvát Bohumil.

az egyesítéste vonatkozó törvényjavaslatot a felszámítási-
gyak sorból törölni a meglévő egyházyi-ekozeteket a
mostani szervezet mellett meghagyani. Különben a lelelt kö-
vetkezmenyeket a feloldást a döntő tényezőkre hánjuk.

Teljes listával

Kelt Budapest, a kerpesti-üi ág. hlv. év. egyház-
közgy. 1913. évi augusztus hó 31. napján megtartott köz-
gyűlés-dől.

Miska Mihály, Miska Mihály

Isk. Lajos, Dr. Stobola Emil, Knyasskó György

Koröcs Gyula, Miska György

Vest Iván, Miska Mihály

Turko Pál, Felczon József

Kálov Fedor, Polányi János

Horvath Péter, Vanyó Sándor

Porcsik Dávid, Zimányi János

Patinóli István, Zimányi János Géza

Šocila József, Droppa Vilmos

Jeszenszky István, Mánán József

Felczon Mihály, Harminec Mian Mihály

Braza Pál, Dr. Urván József

Dr. Chorvát Bohumil